

les colònies escolars 1.259 infants, dos anys més tard, ja en plena República, la xifra havia pujat fins al 3.283, mentre que el 1935 s'havia arribat a 6.850.

Quan va ser nomenat ministre d'Educació del Govern de la República, Marcel·lí Domingo es va presentar amb el lema: «No hi ha d'haver cap espanyol en edat escolar sense escola, ni cap escola sense complir degudament la seva missió.» Paral·lelament va preparar un pla quinquennal destinat a fer arribar l'escola allà on fes falta i va ser així com, dos anys després del 14 d'abril del 1931, ja s'havien construït 592 escoles a Barcelona, 114 a Girona, 136 a Lleida i 177 a Tarragona, i el nombre de mestres havia pujat de 1.443 a 1.965 a Barcelona, de 589 a 766 a Girona, de 810 a 1072 a Lleida i de 556 a 773 a Tarragona. A més, es va impulsar l'escola graduada, es van crear l'Escola Normal i l'Institut Escola i es va impulsar un model influenciat per mètodes trencadors com el Montessori o el Decroly en el que no tan sols es va prohibir el càstig corporal, sinó que, en alguns centres, es va aconseguir que el material escolar fos gratuït.

Constitució Republicana

Al l'article tercer de la Constitució Republicana es recollia que «l'Estat espanyol no té religió» i a l'article 48: «L'ensenyament serà laic, farà del treball l'eix de la seva activitat metodològica i s'inspirarà en ideals de solidaritat humana.» És consagrava la separació entre l'Església i l'Estat, sense que el sector més conservador de la societat volgués perdre els seus privilegis ancestrals. L'Església, els cacics, els terratinents i una part de la burgesia industrial, que ja havia iniciat la batalla amb el tema de la coeducació, va titllar la proposta de provocació i d'atac a la llibertat d'ensenyament. Aquell, però, no era un moment d'enfrontaments, sinó de canvi. Els responsables d'educació van superar tot tipus de dificultats per tirar endavant un pla de prioritats que es va iniciar amb la recuperació de la llengua, el català; va continuar amb l'acceptació i aplicació de nous mètodes i programes (el 1934 a Lleida es va celebrar el Primer Congrés de la Cooperativa de la Tècnica Freinet, que Lluís Tassis va aplicar amb gran èxit a Cadaqués) i es va tancar

Alumnes de Santa Maria d'Oió, i el professor i alcalde republicà de Girona Miquel Santaló. /S. MARQUÈS/AIAG

Per una educació pública de qualitat

● Frederic Godàs va fundar el Liceu Escolar a Lleida, Joan Palau i Vera va introduir el mètode Montessori, Eladi Homs va organitzar la primera escola d'estiu oficial i, amb altres noms com Manuel Ainaud, Artur Martorell, o Rosa Sensat, va obrir les portes a una forma nova d'entendre la funció de l'educació i el paper que aquesta tenia en el canvi de la societat. Ells van ser els predecessors d'altres pedagogs, com Pere Blasi, Francesca Cabañes, Anna Rubiés, Federico Martí, Fèlix Martí o Concepción Sainz Amor, que van trencar amb l'ensenyament tancat i conservador que

dominava les aules fins a l'arribada de la República. La feina de mestres com Lluís Tassis, Modest Clavé, Josep Donjó, Dolors Purcallas, Josep Estalella, Elvira Godàs, Bernadí Lite, Joan Sans, Josep Cervera, Emília Godàs, Edelmira Valls o Antònia Adroher va seguir els ideals republicans fins a les darreres conseqüències. Quatre-cents cinquanta mestres, un 11% del total que van treballar a Catalunya, es van veure obligats a marxar a l'exili. Aquesta és la seva història. Com recull la dedicatòria del llibre, «és la de tots aquells que han treballat, treballen i treballaran per una educació pública de qualitat».

amb la creació de noves institucions que ajudessin a aplicar les propostes pedagògiques. En aquest aspecte, es podria esmentar l'exemple de l'Institut Escola. Creat el 9 d'octubre del 1931 i dirigit per Josep Estalella, sota la màxima: «Ens hem proposat, en primer lloc, de fer homes bons, i si a més forts, millor; i si a més ens resulten savis millor encara», allà es va lluitar, amb èxit, contra la massificació de les aules i allà es va arribar a un pacte explícit entre alumnes i professors, ja que, si bé els primers gaudien d'una gran llibertat, a canvi, se'ls reclamava una gran responsabilitat.

D'altra banda, es va tornar a impulsar l'Escola d'Estiu i a can Batlló es va establir l'Escola Normal de la Generalitat. El primer director va ser Cassià Costal i van exercir la docència Margarida Comas, Pau Vila, Miquel Santaló, Pierre Vilar o Robert Gerhard.

Tot ho va intentar trencar l'aixecament feixista del juliol del 1936, ja que, tot i les complicades circumstàncies, deu dies després de la insurrecció, el Diari Oficial va publicar el decret de creació del Comitè de l'Escola Nova Unificada (CENU), un nou règim docent que substituïa l'escola confessional. Amb el lema «l'1 d'octubre cap nen sense escola», el CENU va buscar locals per fer-hi centres escolars i el setembre del 1936 va aprovar un nou pla general d'ensenyament en el qual s'exposava que aquest començava tant bon punt naixia l'infant i seguia fins a la total formació tècnica i espiritual de la persona.

Tot i les penúries derivades de la guerra, el CENU va aconseguir trobar prou edificis i mestres. Potser per això, els rebels franquistes van convertir les escoles en objectius militars. El 2 de juliol del 1937 el bombardeig de la Legió Còndor va matar quaranta-vuit infants del Liceu Escolar de Lleida i el 7 de gener del 1938 va caure una altra bomba al Grup Milà i Fontanals de Barcelona.

Va arribar la victòria facciosa, però malgrat l'exili i les deportacions, l'exemple i l'esperit, de l'escola republicana, tal com recordaven antics alumnes del Patronat Escolar de Barcelona com ara Dolors Palet, Maria Vinyeta, Artur Martín, Salvador Casas o Joan Gràcia, es va mantenir per tornar-lo a recuperar, amb força, després de la mort del dictador.